

עבודת מורשת-

"נשים בחיל הקשר והתקשוב"

מגישים : שיר מילר
שירה כהנא
יותם קובלסקי

מנחות : סא"ל אורלי לבנון
סרן (במיל') טל אופק
סגן (במיל') נחמה קניג

תאריך הגשה : 16.12.15

תוכן עניינים

מבוא.....	2
פרק 1- תהליכי השתלבות הנשים בצה"ל	3-6
פרק 2- מורשת הנשים בחיל הקשר והתקשוב	7-8
פרק 3- השתלבות הנשים בחיל הקשר והתקשוב	9-12
פרק 4- השפעות כיום	13-15
סיכום	16
ביבליוגרפיה.....	17
נספחים.....	18

מבוא

שוב ושוב מוכיחות הנשים בצה"ל שאין תפקיד שאותו הן לא יכולות למלא. המגמה שתופסת תאוצה של נשים לוחמות, טייסות, נשים בתפקידי שטח ובתפקידים מבצעיים הפכה כבר להיות עובדה קיימת. גם באגף התקשוב משרתות נשים במגוון תפקידים פיקודיים בכירים, הן בשטח והן ביחידות המטה.

במסגרת ההשלמה התבקשנו לכתוב עבודת מורשת השלמתית על התפתחות שירות הנשים בחיל הקשר והתקשוב. מכיוון שנושא זה רחב מאוד וכולל מספר רב של נושאים, אנו נתמקד בפן הקרוב ביותר אלינו. לכן, בחרנו לעסוק בעבודתנו בשאלת המחקר: מהו תהליך השתלבותן של הנשים בתפקידי הקצונה בחיל התקשוב, ומה השפעתו כיום?

אנו רואים את חשיבות הנושא מתוך הבנת מעמד הנשים בישראל. מעמד האישה בישראל כולל את תפיסתה של האישה בחברה הישראלית, אצל נשים ואצל גברים, מקומן של נשים ויכולת ההשפעה שלהן.

מכלול התפיסות של הנשים בישראל עברו תמורות רבות במהלך השנים והושפעו בעיקר מגורמים הקשורים להתפתחותה של החברה הישראלית. בתחומים רבים נטען כי מעמדה של האישה בישראל ירוד לעומת הגבר, אך מצד שני הנשים זכאיות להטבות והעדפה מתקנת. כמו כן, החל מקום המדינה נשים נטלו חלק בצבא בישראל והן מהוות חלק משמעותי מכוח האדם של צה"ל.

העבודה כוללת ארבעה ראשי פרקים אשר יתארו את התהליך מהמאקרו- תהליך השתלבות הנשים בצה"ל, אל המיקרו- תהליך השתלבות הנשים בתפקידי קצונה בחיל הקשר והתקשוב.

נפתח את העבודה בהסבר על השתלבות הנשים בצה"ל מהקמתו ועד היום, נציג את עתירתה של אליס מילר לבג"ץ ונמשיך בסיפורה של זיוה ארבל- קצינת הקשר הראשונה בבלמ"ס. עיקר עבודתנו תתמקד בתהליך השתלבות הנשים בחיל הקשר והתקשוב, בעזרת סיפורן של קצינות שמילאו תפקידים משמעותיים שעד כה בוצעו על ידי גברים בלבד, ונסכם בתוצאות ותיאור ההשפעות כיום על הצבא בכלל ועל חיל תקשוב בפרט.

הדרכים לחקירת הנושא מגוונות וכוללות ראיונות עם קצינות פורצות דרך, כתבות, נתונים וסטטיסטיקות.

אנו מקווים לענות בעבודתנו על שאלת המחקר וללמוד על הנושא אותו בחרנו.

פרק 1- תהליכי השתלבות הנשים בצה"ל

נשים מהוות חלק משמעותי מכוח האדם של צה"ל מיום הקמתו. ישראל היא אחת המדינות היחידות בעולם בהן מונהג גיוס חובה לנשים. מעמד הנשים בצבא, התפקידים הפתוחים בפניהן ואפשרויות הקידום שלהן עברו שינויים רבים במהלך השנים.

לפני קום המדינה שירתו נשים בתפקידי לוחמה באופן מלא. אחת הנשים הבולטות ביותר בשירות קרבי הייתה חנה סנש, שבשנת 1943 התנדבה לצבא הבריטי כצנחנית ונפלה בעת מילוי תפקידה. כמו כן, בהגנה ובפלמ"ח שירתו נשים, בין השאר בתפקידי לוחמה בחזית, ואף כטייסות קרביות.

עם הקמת צה"ל בשנת 1948 השתנה מצב זה, דווקא עם הקמת חיל הנשים (ח"ן). בפקודת הקמתו של הח"ן, נקבע כי נשים ישרתו בתפקידי הגנת יישובים, בתפקידים מקצועיים, בתפקידים מנהלתיים ובתפקידי עזר, אך לא בתפקידי לחימה.

ראש הממשלה דאז, דוד בן גוריון, קבע כי נשים תגויסנה לצה"ל בגיוס חובה, אולם נקבעו מספר הבדלים בין שירות הנשים לשירות הגברים:

- ❖ משך השירות יהיה שונה: נשים ישרתו שנה וגברים ישרתו שנתיים.
- ❖ נשים לא תשובצנה לתפקידי לחימה.
- ❖ נשים תשובצנה במספר מצומצם של תפקידים שנתפסו נשיים לפי החשיבה המסורתית, למשל: הוראה, עבודה משרדית ועוד.

בשנת 1972 ביצע מפקד בית הספר להנדסה צבאית, אבישי כ"ץ, שינוי מרחיק לכת כאשר שילב נשים בתפקידי הדרכה ובהכשרת הלוחמים של חיל ההנדסה. ניצני השינוי החלו בשנות ה-80 ביוזמת צה"ל, אז החלו להיפתח בפני נשים תפקידי הדרכה חדשים במקצועות הלוחמה ותפקידי פיקוד שונים.

התפיסה הסטריאוטיפית של "גברים לחזית ונשים לעורף" השתנתה במהלך השנים. אף על פי שניצני השינוי החלו בתוך הצבא, המהפך ביחס הצבא לשירות נשים נכפה עליו במידה רבה מבחוץ.

בשנת 1994 עתרה אליס מילר לבג"ץ נגד משרד הביטחון ונגד צה"ל בעניין אי קבלתה למיונים לקורס טיס וזאת משום היותה אישה. בנובמבר 1995 הוגשה עתירתה של אליס מילר לבג"ץ על ידי האגודה לזכויות האזרח ושדולת הנשים. בג"ץ קיבל את העתירה ופסק כי על צה"ל לאפשר לנשים להתנדב לקורס טיס, בדומה לגברים, והורה לצה"ל להשוות את זכויותיהן של נשים לאלו של גברים. על אף שבג"ץ קיבל את עתירתה של מילר, היא עצמה לא עברה את שלב המיונים ולכן לא התקבלה לקורס הטיס. מילר שירתה לאחר מכן כקצינה בחיל האוויר.

פסק הדין חולל שינוי חברתי, וכיום נשים יכולות להתקבל לקורס טיס ואף נפתחו בפני נשים תפקידים שונים, שעד אז יוחדו לגברים בלבד. לדוגמה, הוקם גדוד חי"ר ייעודי, ששמו "קרקל", שמטרתו שילוב נשים בחיל הרגלים.

העקרונות של פסיקת בג"ץ שולבו בשנת 2000 בחוק שירות ביטחון ובאגרת הרמטכ"ל בשנת 2004. התיקון לחוק שירות ביטחון שנכנס לתוקפו בינואר 2000 ועיקרו סעיף 16א, השלים את פסיקת בג"ץ וקבע כי לכל אישה זכות שווה למלא כל תפקיד בצה"ל, אלא אם כן קיימת מגבלה מאופי או ממהות התפקיד. למרות זאת, גם היום ישנם תפקידים בצה"ל הסגורים בפני נשים.

במהלך שנות ה-90 לאחר בג"ץ אליס מילר החלה להתרחש מהפכה בשירות הנשים אשר נמשכת למעשה עד היום.

בשנת 2001 פורק חיל הנשים ובמקומו הוקמה יחידת יועצת הרמטכ"ל לענייני נשים (יוהל"ן), במטרה ליישם את מדיניות הצבא לקדם את התנאים לשוויון הזדמנויות, למיצוי כישוריהן ויכולותיהן של נשים בצבא, ולספק לנשים המשרתות בצה"ל סביבה בטוחה וחופשית מאפליה. מהלך נוסף שליווה את פירוק הח"ן היה ביטול ההפרדה בהכשרה בין נשים וגברים המיועדים לתפקידים זהים. כך, לדוגמה, אוחדה הכשרת הקצינים והקצינות בצה"ל ונפתחו קורסי טירונות מעורבים. מאז אותה שנה הופעלה גם בצבא שיטת מיון ושיבוץ חדשה לנשים שפתחה בפניהן כ-88% מהמקצועות הצבאיים. למרות זאת, כ-32% מהמקצועות הללו עדיין אינם מאוישים על ידן.

בשנת 2007 המליצה ועדת האלוף (במיל'), יהודה שגב, כי יש להתאים את משך השירות לתפקיד ולא למגדר, וכן כי יש לפתוח את כלל התפקידים לנשים, תוך הקפדה כי המערכת תאפשר את התנאים לכך.

בשנת 2011 פורסם מחקר מקיף של חיל הרפואה שנערך בשיתוף חיל הרפואה האמריקאי ובחן את שילובן של נשים ביחידות קרביות. החוקרים המליצו להמשיך בשילוב נשים ביחידות קרביות בצה"ל, אך בצורה מבוקרת תוך התאמת "סרגלי מאמץ" והקפדה על הגבלות שונות בזמן האימונים והשירות המבצעי. בעקבות תוצאות המחקר הוחלט בצה"ל להמשיך בשיפור שילוב הנשים בצה"ל ביחידות שכבר נפתחו בפניהן, אך לא לפתוח בפניהן תפקידים חדשים.

כיום נשים משרתות במערך הלחימה, במערך הטכני, מערכי ההדרכה, מערך ההתראה, נהיגה ופחות מבעבר בתפקידי פקידות ומנהלה. את תהליך ההשתלבות ניתן לראות באופן מובהק מהנתונים הבאים:

- ❖ 33% מכלל המשרתים בצה"ל בשירות חובה הינן נשים.
- ❖ נשים מהוות כ-26% מכלל הקצונה בצה"ל, בכלל המערכים.
- ❖ נשים מהוות כ-18% מעולם הקבע בצה"ל (קצינים ונגדים מכלל המערכים).
- ❖ 4% מכלל הלוחמים הינן לוחמות.

מדבריה של סא"ל אורית טטרסקי, "תקרת הזכוכית של משך השירות מחזקת את ההבניה החברתית והמאוד ברורה בנוגע למה מכוונים אישה ולמה מכוונים גבר. לכן אני חושבת שאנחנו צריכים לעסוק בחינוך והמודעות, גם אצל נשים וגם אצל גברים. בסופו של דבר, מיצוי נכון יותר של נשים בצבא מוביל לשני דברים: לאפקטיביות יותר גדולה של הצבא וגם, בפרספקטיבה רחבה יותר, לחברה טובה יותר".
מתוך הכתבה "סוללות דרך" שפורסמה במרץ 2014 בעיתון "במחנה".

נשים בתפקידים בכירים

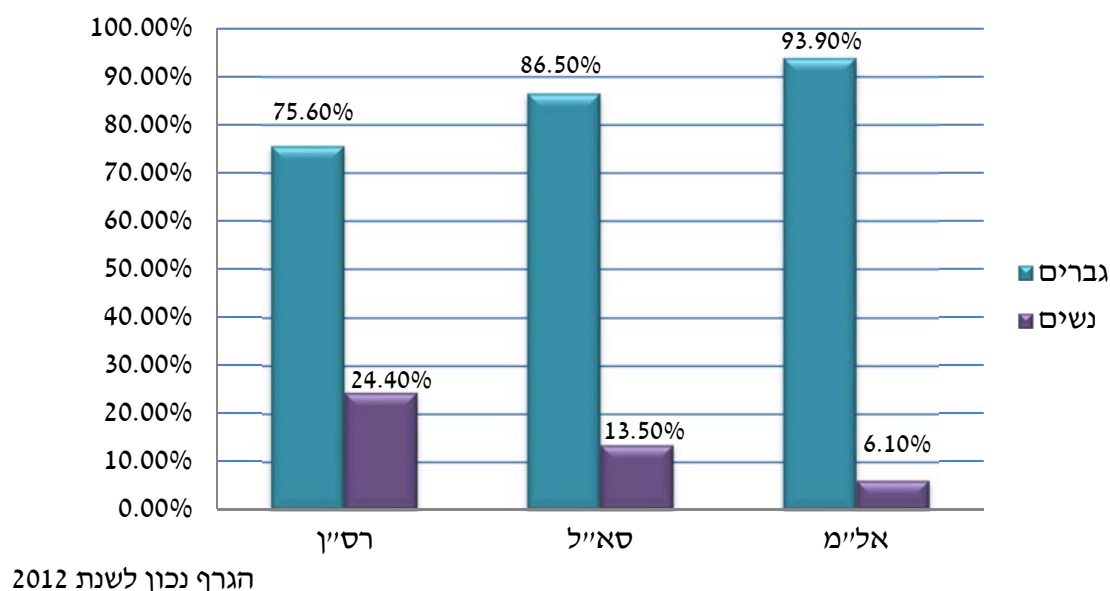
עד כה שירתה בצה"ל קצינה אחת בדרגת אלוף, אורנה ברביבאי, שמונתה ביוני 2011 לתפקיד ראש אגף כוח אדם בצה"ל.

על פי נתוני צה"ל משנת 2012, שיעור הקצינות בדרגת אל"ם עלה כמעט פי שניים בהשוואה לשנת 2002, ועומד על 6.1 אחוזים מסך הקצינים. כמו כן, שיעור הקצינות בדרגת סא"ל עלה בכשלושה אחוזים, ועומד כיום על 13.5 אחוזים. עלייה דומה ניתן לראות גם בשיעור הנשים בדרגת רס"ן, העומד כיום על 24.4 אחוזים מכלל הקצינים בדרגה זו. בשנת 2013 שירתו בצה"ל 24 קצינות בדרגת אלוף משנה, עליה של כארבעים אחוזים בתוך עשור.

נכון לאוגוסט 2015 משרתות בצה"ל שלוש קצינות בדרגת תת אלוף: רחל טבת ויזל-היוהל"ן, מיכל בן מובחר-ראש מחלקת הסגל באגף כוח האדם, ומירב קירשנר-ראש חטיבת התכנון ומנהל כוח האדם.

לקראת ציון יום האישה הבין-לאומי בשנת 2004, פורסמה פקודת יום של הרמטכ"ל, רב אלוף משה יעלון, בו נאמר: "בתחום קידום הקצונה הבכירה קבעתי כי במקום בו תהיה איכות שווה של מועמדים תינתן עדיפות לקצינה, וזאת במגמה להרחיב את שילובן של הנשים בתפקידי הקצונה הבכירה".

שיעור הקצינות בצה"ל בדרגות בכירות

פרק 2 – מורשת הנשים בחיל הקשר והתקשוב

לאחר הקמת מדינת ישראל והקמת צה"ל הוקם חיל הקשר ב-14 באוקטובר 1948, על ידי יעקב ינאי. חיל הקשר הוקם על בסיס שירות הקשר של ארגון ההגנה, והשתמש באמצעי קשר שמקורם בעודפי ציוד שלחמו במלחמת העולם השנייה. במסגרת החיל פעלה יחידת היונאים של חיל הקשר. כבר באותה שנה נקבעו עקרונות הקשר הצבאי: קשר רצוף 24 שעות, הורדת קשר מדרג ממונה לדרג כפוף, רשתות רדיו פונקציונאליות, קצין קשר בכל הרמות יישא בתפקיד כפול: מפקד יחידת הקשר וקצין מטה מקצועי ליד המפקד. מאז קום המדינה ועד היום ניתן להבחין בשינויים משמעותיים ותכופים אשר נעשו במערך הקשר והתקשוב, עיצבו את זהותו ושינו את אופיו.

לאורך היסטוריית חיל הקשר והתקשוב הופיעו מספר נשים אשר מילאו תפקידים בכירים וראשיים והיוו דוגמא ומודל לחיקוי לנשים בחיל.

מספר חודשים לפני הקמת חיל הקשר ראו כי יש צורך בקציני קשר ולכן קיימו קורס מזורז להכשרת קציני וסמלי קשר.

קורס קציני הקשר הראשון נערך בשנת 1947. בין צוערי הקורס הייתה צוערת יחידה- זיוה ארבל. ארבל נולדה בטורקיה בשנת 1927 ובגיל 15 עלתה לארץ ישראל ללא משפחה במסגרת עליית הנוער. בשנת 1945 התגייסה להכשרה בבלמ"ח ושובצה בחטיבת יפתח. בהמשך יצאה לקורס מדריכי ספורט, וקורס מ"כים ושובצה כמ"כית במחלקת פלמ"ח בכפר גלעדי. לאחר מכן יצאה לקורס מ"מים בגיוערה ומונתה למ"מ בחולתה. בראשית שנת 1947 יצאה לקורס קציני הקשר הראשון, ואחריו הייתה ממקימי בית הספר לקשרים קרביים. במאי 1948 שבה לגדוד השלישי של חטיבת יפתח כקצינת קשר גדודית ושם שירתה עד סוף מלחמת העצמאות. ארבל הייתה קצינת הקשר הראשונה ונודעה בתור "הנערה עם האקדח" ו"החיילת השונה מהכד" והיוותה סמל לנשים הלוחמות במלחמת העצמאות.

בתחילת 1979, התמנתה רס"ן יהודית לקצינת הדואר הצבאית הראשית. הייתה זו הפעם הראשונה שאישה קצינה הועמדה בראש יחידה זו המסופחת לחיל הקשר, אחרי שורה של גברים שקדמו לה בתפקיד. יהודית שירתה קודם לכן כקצינת ניהול ותנאי שירות בגדוד קשר בדרום. מלחמת ששת הימים קטעה את תוכניותיה לקריירה אזרחית בעבודה סוציאלית. בעקבות המלחמה והפריסה הרחבה של בסיסי צה"ל בשטחים שנכבשו, גדל טווח הכיסוי של הדואר הצבאי. כשהוצע לה לפקד על יחידה זו היא אמרה "כן" ללא היסוס.

ביולי 2007 מונתה אל"ם שרון ניר למג"דית הראשונה של גדוד הקשר 372 של פיקוד מרכז. ניר, שגויסה בשנת 1989 כצפ"טית, צמחה לאורך השנים בחיל התקשוב וכיהנה במגוון רחב של תפקידים בחיל ומחוצה לו. אל"ם ניר היא האישה הראשונה שמילאה מספר רב של תפקידי שטח בתחום התקשוב, בין השאר הייתה קשר"חית באוגדת עזה, מפקדת קורס קצינות קשר ומפקדת גדוד קשר בפיקוד מרכז. ניר המשיכה את דרכה כפורצת דרך כאשר התמנתה בשנת 2015 למפקדת של בית הספר הארצי לקשר תקשוב וסייבר.

בפברואר 2010 מונתה תא"ל אילה חכים למפקדת יחידת לוטם הראשונה. חכים התגייסה בשנת 1979 ושירתה כמתכנתת בממ"ר"ם. במהלך שירותה השלימה לימודים לתואר ראשון בכלכלה ומדעי המדינה ותואר שני במינהל עסקים. חכים כיהנה במספר תפקידים בכירים- ראש ענף בממט"ל, מפקדת יחל"ם, סגנית מפקד יחידת לוטם ומפקדת ממ"ר"ם.

בשנת 2014 מונתה סא"ל מיכל פרג למפקדת גדוד תקשוב של אוגדה מבצעית הראשונה. בנוסף לפיקודה על הגדוד, תשרת במקביל כראש ענף תקשוב במל"י. מיום גיוסה בשנת 1995 בו התגייסה לחיל הקשר והתקשוב לקורס ייעודי להדרכה, הלכה וטיפסה בסולם הדרגות ושירתה בשורת תפקידים מבצעיים בחיל, ברובם הייתה האישה הראשונה בתפקיד. בין תפקידיה היא שירתה כקשר"חית בשכם בזמן האינתיפאדה השנייה, כיהנה כקשר"חית בחטיבת החי"ר של ביה"ס למ"כים, קצינת האג"ם של מערך התקשוב של פיקוד דרום וכמג"דית הקשר של יחידת 8200.

פרק 3 – השתלבות הנשים בחיל התקשוב

בפרק זה נבחן את תהליך השתלבותן של הנשים בתפקידי הקצונה בחיל הקשר והתקשוב. מאחורי תהליך זה עומדות עשרות של "פורצות דרך", אשר סללו את דרכן של נשים למקצועות לא מסורתיים אשר לאורך שנים נחשבו לנחלתם של גברים בלבד.

במסגרת הפרק ראינו מספר פורצות דרך על מנת לראות את התהליך שעברו מנקודת מבטן. סרן במיל' טל אופק מספרת "התחלתי את השירות כטכנאית ל.א בפקוד צפון, משם יצאתי לקצונה ושובצתי כמדחי"ת (מפקצי"ת) של השלמה מבצעית". (טל סיימה את ההשלמה בהצטיינות ולכן יכלה לבחור לאיזה תפקיד להשתבץ, ובחרה להיות מדחי"ת שבאותם ימים היה התפקיד הכי נחשב ויוקרתי, "הנבחרת"). שרלי קסלאסי שהיה אז מק"ס השלמה קרבית החליט שהוא רוצה אותי כמדחי"ת שלו בהשלמה הקרבית. זה היה צעד תקדימי- בהשלמה הקרבית היו צוערים בלבד ועד אז היו להם רק מפקדים גברים. הסכמתי לקבל את התפקיד ונהייתי ממנו מאוד. לאחר התפקיד הזה חזרתי להיות סמקס"ית בהשלמה המבצעית ובסיומה הייתי צריכה להשתחרר. המפקדים שלי רצו שאשאר ולכן אמרו לי שיתנו לי איזה תפקיד שארצה, הציעו לי להיות קמב"צית גדוד קשר באוגדה 162 (מקביל היום לתפקיד ק. אג"ס), התלבטתי אם להמשיך או להשתחרר, ואלי"ם שרון ניר שהייתה אז סמקס"ית ההשלמה המבצעית לחצה עלי להתקדם ולקחת את התפקיד ושם הייתי עד למועד שחרורי".

תחילת דרכן של פורצות הדרך הייתה רצופה בתשובות שליליות. הלך הרוח היה כי אישה לא מסוגלת לבצע תפקידים מבצעיים וכי הן מיועדות לתפקידים משרדיים או לתפקידים הנתפסים כ"נשיים". יחד עם זאת, פורצות הדרך לא בחרו להתקדם על מנת להוכיח את עצמן כנשים. "בחרתי לעשות אותם משום שהם פשוט נראו לי חשובים, מעניינים ומאתגרים", מספרת סא"ל מיכל פרג.

"לא הלכתי לתפקידים האלה מתוך רצון להוכיח, כי בעיניי אין מה להוכיח. השכל, ההיגיון, והיכולת מחולקים באופן שווה בין כל המינים והמגדרים, מה שלא מתחלק באופן שווה זה ההזדמנויות. חיפשו תפקיד שישאיר אותי בצבא, קיבלתי הזדמנות לתפקיד טוב ומאתגר- וניצלתי אותה" - סרן טל אופק.

כניסתן לתפקיד של פורצות הדרך התאפיינו באתגרים רבים – אישיים, מקצועיים וחברתיים.

תגובות מהסביבה- בראיון שהתבצע עם סא"ל מיכל פרג היא מספרת כי כשהחליטה לצאת לקצונה נאמר לה שלקצינות אין עתיד וכולן פקידות. במהלך שירותה הצבאי נתקלה בקשיים רבים להתקדם במעלה התפקידים ובהסתייגויות מרמות ממונות, אך התעקשה והצליחה להגיע לתפקידים בכירים. כאשר הוצבה כקשר"חית בחטמ"ר שומרון, מספרת כי הובטח למח"ט שבמידה והיו בעיות- גבר יתייצב להציל את האירוע. תוך כדי התפקיד השתנתה התמונה והדבר הפך למקובל יותר.

נחמה קניג מספרת כי כשהגיעה לתפקיד סמ"פ באוגדה 36 הייתה הקצינה היחידה. האתגר היה **השתלבות בסביבה גברית**.

"הגעתי לאוגדה והייתי "עוף מוזר". התעוררו המון בעיות טכניות בגלל העובדה שהייתי הקצינה היחידה בבסיס. למשל בנוגע למגורים, איפה אני אשן, עם החיילות או לבד. כל דבר הפך לעניין. עוד נקודת קושי שזכורה לי זה שבגיל 19 קיבלתי אחריות על מחלקה שלמה של חיילים, שחלקם היו חיילים בקבע, מבוגרים יחסית, חלקם נשואים עם משפחות ואני ה"צעירה" הייתי צריכה לתת להם הוראות ופקודות. בהתחלה היו "משחקי כוחות" עם הנגדים, אבל עם הזמן תפסתי את מקומי וזה הסתדר.

העבודה בסביבה הגברית השפיעה עליי, אני זוכרת שהייתי מתלבשת כמו בנים, עם נעלי בנים (לא היה מקובל אז) וסיגלתי לעצמי קשיחות שמלווה אותי עד היום.

עם החיילים הסדירים לא הייתה בעיה- הייתי קשוחה וידעתי להשתלט על המחלקה. עם שאר הקצינים זה היה סיפור אחר. הקצינים שסביבי לא קיבלו אותי אליהם לחבורה, והקשו עליי מאוד. היה מאוד קשה להשתלב. בשלב מסוים הלכתי למג"ד ואמרתי לו שאני רוצה לפרוש כי לא טוב לי מבחינה חברתית. למרות שבתחילה המג"ד התנגד לקבל אותי לתפקיד הוא לא רצה שאעזוב וחיפש פתרון, אולי גם כי זה היה אינטרס שלו להראות שהמהלך שעשה היה מוצלח. בשביל להשאיר אותי הביאו קצינה נוספת לבסיס לתפקיד מטה כדי לפתור את בעיית הבדידות שלי. זה עזר ונשארת בתפקיד עד הסוף".

לעומת נחמה, סרן טל אופק לא הרגישה קושי בהשתלבות בסביבה גברית. "לי לא הרגיש מוזר להיות ולעבוד בסביבה של גברים, זה לא פעם ראשונה ולא האחרונה שמצאתי את עצמי עובדת בסביבה כזאת, אבל כן היה "באז" ועניין מסביב. הסביבה והעובדה שהייתי ראשונה בתפקיד לא הפריעו לתפקוד שלי. ברגע שהוכחתי שאני מקצועית החיילים הבינו שאין טעם לנסות אותי, והיה בזה משהו מרענן לסגל שנכנסה גם אישה. הפידבקים שקיבלתי סביבי היו חיוביים מאוד, וגם לי הייתה חוויה טובה מאוד מהתפקידים האלו. תפקיד הקמבצ"ית באוגדה 162 היה קשה ומאתגר מאוד. לדוגמה בשבת הראשונה שסגרתי בתפקיד חיילים מהגדוד לקחו רכב בשבת ופרצו מחסום- בעקבות כך ירו בהם והם נפצעו. זה היה תפקיד 24/7, מתיש אבל מאתגר. אחרי הגיעו לתפקיד קצינים גברים. "

"עמדו בפני לא מעט מכשולים, כי בכל אופן לאורך כל השירות בשטח מי שמקיף אותך הם גברים. אבל שום מכשול לא יכול לשבור או להפיל אותי כשהמטרה והערכים מול העיניים. ברגע שאנשים מבינים שאת כאן כדי להישאר, הכול פתאום מסתדר- את נהפכת לאחת משלהם. ופה מגיעים היתרונות", סא"ל פרג מסכמת.

"פורצות הדרך" השתלבו בעזרת תמיכת מפקדיהן, אשר התעקשו על שילובן והקלו על תהליך ההתקדמות שלהן.

נפגשו לראיין את ניר שריג ונחמה קניג בראיון משותף על מנת לבחון את הגורמים שאפשרו את קבלתה לתפקיד "פורץ דרך" לנשים באותה התקופה, מנקודת המבט שלה ושל מפקדה.

ניר התחיל את שרותו באוגדה 36 שם שירת כאלחוטן ראשי בקבע, משם יצא לקצונה ושירת בתפקידים שונים- קשר"ג, סגן קשר"ח וסמק"ס השלמה, ואז עבר לתפקיד בו קיבל תחת פיקודו את נחמה- מ"פ הפעלה באוגדה 36.

ניר- מה גרם לך לרצות לקבל אישה לתפקיד הסמ"פ ?

סיימתי השלמת תקשוב בשנת 1977, כאשר בהשלמה היו 3 צוערות. הצוערות בהשלמה הקפידו להיות עצמאיות והוכיחו את עצמן לאורך כל הדרך. בקורס הבנתי כמה הנשים קריטיות וכמה הן חשובות ותורמות. זיכרון נוסף שגרם לי להעריך את הכוח של נשים מגיל צעיר היה המקרה של צוללת "דקר". אחד מהנופלים היה שכן שלי. אני זוכר שמאז המקרה האב לעולם לא הצליח להשתקם ולקום על הרגליים. לעומתו, האמא עם כל הכאב הבינה שהיא צריכה להמשיך לחיות, קמה על הרגליים והחזיקה מאז את כל המשפחה.

ניר- האם היו סביבך אנשים שהתנגדו לקבל אישה לתפקיד?

הרצון שלי לקבל אישה לתפקיד נתקל בהתנגדות מצד המפקדים שלי. הגעתי לשיחה עם סגן קשר"ר ואמרתי לו שיש לי משאלה להביא אישה לתפקיד הסמ"פ. סגן הקשר"ר פתח עיניים ושלח אותי אל המג"ד שלי לשאול להסכמתו. המג"ד לא היה מוכן למהלך, אז ניסיתי לשלוח את הסמג"ד (שהיה חבר שלי) לשכנע אותו והוא לא הסכים. מה שגרם לו בסוף לדבר עם הסמג"ד- זה הנשים שלנו. באחד המפגשים שהיו לנו דיברתי על הנושא עם אשתי ועם אשתו של הסמג"ד, והן אלה שהצליחו לשכנע אותו לפנות למג"ד ולשכנע אותו. בסופו של דבר המג"ד הסכים בעל כורחו למרות שלא סמך על המהלך בכלל. סגן הקשר"ר דיבר איתי ואמר לי שיש מישהי פוטנציאלית, אבל שאחשוב על זה שוב, ושאני אחראי על התוצאות של השינוי.

נחמה- מה גרם לך לרצות לקבל תפקיד אחר, לא תפקיד סטנדרטי לבנות?

התחלתי כאלחוטנית בגולני ומשם המשכתי לקורס קציני קשר, המחזור השני שעבר במתכונת משולבת של בנים ובנות יחד. לא רציתי לקבל תפקיד קלאסי שנתנו לנשים כמו תפקידי ההדרכה, עניין אותי לצאת יותר לשטח לתפקידים מאתגרים, להרגיש שאני תורמת ולהוכיח שגם נשים יכולות לבצע בצורה לא פחות טובה את כלל התפקידים.

ניר- איך אתה זוכר את העבודה שלך עם נחמה?

תפקיד ניהול הפלוגה מוטל על הסגן, כמו שהמפקד שלי אמר לי כשנכנסתי להיות הסגן שלו- אתה תצליח בתפקיד שלך ביום שתרגיש שאתה יכול להחליף אותי. זהו תפקיד מורכב, מצד אחד אתה אחראי על ניהול החיילים ומצד שני אתה גם צריך להיות איתם ביחסים קרובים. אני זוכר את נחמה כסגנית בולטת וחזקה בפלוגה, והוכיחה כל הזמן שיש על מי לסמוך, ושהיא לא נופלת משום סגן אחר בשל היותה אישה. נחמה נתנה לי את האפשרות ללמוד לנהל. נחמה הייתה דומיננטית, חיילי הפלוגה תפסו ממנה וידעו ש"על פיה יישק דבר".

ניר- האם ראית הבדל בתפקוד של נחמה לעומת סגנים אחרים?

נחמה הצליחה לנהל את הפלוגה בצורה מצוינת, ויותר מזה, ידעה להוסיף לתפקיד אינטואיציה והגיון שבאים לידי ביטוי הרבה יותר אצל הנשים. היכולת לגעת בחיילים ולהתמודד עם קשיים מנטאליים ולהצליח לתפקד ולהתגבר עליהם.

נחמה- איך הייתה העבודה עם ניר? הרגשת שקיבלת ממנו תמיכה?

ניר תמך בי וגייבה אותי לאורך כל הדרך. לפני שהגעתי הוא עשה הכנה לחיילים ולנגדים כדי שיעבור בצורה חלקה עד כמה שאפשר. ניר היה הבוס הראשון שלי, והוא זכור לי לטובה למדתי ממנו הרבה דברים שמלווים אותי עד היום

האם אתם חושבים שהובלתם לפריצת דרך מסוימת?

נחמה- אחרי הגיעה קצינה נוספת לתפקיד וזה מבחינתי מסמל הצלחה, כיוון שכנראה הוכחתי את עצמי ואת העובדה שגם נשים יכולות להיות בתפקידים אלו.

ניר- בדיעבד זה היה סוג של פריצת דרך. זה גרם למפקדים נוספים להבין שגם נשים מסוגלות ויכולות לא פחות מגברים, ההצלחה תלויה איכות ולא תלויה מגדר.

לפריצת הדרך נלווה גם מחיר. "הרגשתי שאני צועדת בדרכים לא סלולות, שאני ניצבת בחלון ראווה תמידי- תמיד יסתכלו ויבחנו אותי יותר, מצריך כוחות נפש והשגיות בלתי מתפשרת. לא קפאתי על השמרים – הקפדתי להתמיד להתמודד ואף לזכות בתפקידים מאתגרים", אל"ם שרון ניר. היא ממשיכה ומתארת את התחושות בתפקיד, "מעצם העובדה שהייתי האישה הראשונה המבצעת תפקיד כלשהו, עיני כולם היו נשואות אלי. הייתה לי ברירה אחת- להצליח. והמבחן היה- קצינות נוספות שימונו אחרי. אני שמחה שלקחתי חלק פעיל בכמה פריצות דרך שהצליחו שרק מראות שנשים יכולות ושהצבא שם לנגד עיניו את שוויון ההזדמנויות. צריך לבחון כל דבר לא על פי מגדר, אלא על פי איכות ולבחון מינוי על פי איכות הפרט, היכולות שלו והמטען האישי שהוא מביא לתפקיד. אני חושבת שאישה יכולה לתרום רבות דווקא במקום שהיא מיעוט. אישה מביאה גוון קול אחר, שונות חיובית. חשוב שבשולחנות של פורומים שונים (מטכ"ל, ספ"כ וכו') ישבו אנשים שונים, בעלי קווי חשיבה שונים. יש דברים מסוימים שנשים יותר רגישות אליהם וזה יכול רק לתרום לדיונים ולהעשיר את השיח".

סא"ל מיכל פרג

אל"ם שרון ניר

פרק 4- השפעות כיום

פורצות הדרך בחיל הקשר והתקשוב בפרט ובצה"ל בכלל, הנחילו את המורשת לבאות אחריהן ופתחו להן הזדמנויות להשתלב במגוון תפקידים בצבא. במהלך השנים חסמים מגדריים רבים הוסרו, והמוטו שגובש היה: ההחלטות תתקבלנה על בסיס העניין ולא על בסיס המגדר.

"קודם כל אני לא מסכימה עם זה שמנסים למדוד את השתלבות הנשים דווקא בצה"ל שזה מקום גברי מאוד, המערכת צריכה להתאים את עצמה לנשים- ולא להפך. מה שקורה זה שאישה שרוצה לקבל תפקיד "גברי" צריכה להוכיח שהיא מתאימה את עצמה ולא שהמערכת תותאם אליה. היום הנשים בתפקידים הבכירים הם טיפה בים, לא משהו שמספיק כדי לייצג. עדיין כל שדרת הפיקוד הבכירה מאוישת ע"י גברים. ויש מעגל קסמים שתפקידים באזרחות נגזרים מהתפקידים הבכירים בצבא- תפקידים שלנשים אין בהם עדיין דריסת רגל. ביום שיפסיקו לדבר על שילוב נשים ועל ההבדלים – אז יקרה השינוי האמיתי", סרן טל אופק.

המהלך שהחל צה"ל לפני שנים ימשיך ואף יתעצם ולפיו תחוזק מגמת הרחבת מעגל השוויוניות והשותפות, יפתח מגוון רחב יותר של תפקידים, קידומים והזדמנויות לנשים בצבא בהתאם לאיכויות, כישורים ולהתאמות מקצועיות. כמו כן, בצה"ל מתכננים לקיצור שירות הגברים והארכת שירות הנשים.

המשך העצמה ומימוש אמיתי של ערך השוויוניות בצה"ל יועיל לצה"ל, למעמדן ולתרומתן של הנשים בצבא ובוודאי לחברה הישראלית. לכן, יש לפעול להתאמה מגדרית של הסביבות התפקודיות הצבאיות, שנבנו והותאמו לגברים, תוך הכרה בשונות ובצרכי הנשים.

"זו משוואה שמורכבת מכמה משתנים. השינוי המשמעותי הוא השינוי בראשית הצירים- שכיום בנות יכולות לסיים קורס קצינים והשלמה קרבית. אם רוצים ליצור שינוי צריך להתחיל מהבסיס, מחינוך צבאי וקדם צבאי, להסביר על התפקידים, האפשרויות והדרישות. אבל לא מספיק לעשות שינוי רק מצד המערכת- צריך גם שנשים יהיו מוכנות לקבל על עצמן קריירה צבאית תובענית ולא פשוטה. החיל נמצא במקום מאוד טוב מבחינת מגוון התפקידים המוצע, מבחן המעשה זה היקף המספרים של הקשר"חיות מתוך קשר"חים. כיום ניתן לראות קצינות רבות בדרגי הפיקוד בחיל. החיל מכווין אנשים לפי האיכויות שלהם ולא לפי המגדר". - אלי"ם שרון ניר.

כיום לנשים יש יותר אפשרויות שילוב בחיל. התפקידים בחיל הקשר והתקשוב מיועדים לבנים ובנות כאחד, לרבות לוחמי לוחמה אלקטרונית (לי"א) ולוחמות תקשוב שנפתחו בפני נשים בעשור האחרון. יחד עם זאת קורס תקשורת אסטרטגית אינו מיועד לנשים. כלל התפקידים בהן משתלבות נשים מאפשרים יציאה לקורסי קצינים ולקורסי הדרכה.

ישנם תפקידים המיועדים לבנות בלבד, ביניהם קיים מסלול קצונה מבצעית הייעודית של חיל התקשוב. בנוסף קיים גם מסלול קרבי – קצין קשר גדודי (קשר"ג) המיועד לנשים וגברים כאחד.

תפקידים בחיל הקשר והתקשוב

"אני יכולה להגיד שלפעמים את מתעוררת ומסתכלת על ישיבות ואת שמה לב שאת הבחורה היחידה. ההתייחסות בסוף צריכה להיות מקצועית. מה יש לך להביא לשולחן, כמה את כריזמטית, מהן יכולות החשיבה שלך, כמה את יוצרת, כמה את מפקדת בכלל. יש נשים מדהימות שאתה לומד מהן כל יום, ויש נשים שלא יכולות לעמוד מול שלושה אנשים". סא"ל מיכל פרג

הנשים מציגות יכולות קוגניטיביות ויכולות מחשביות מסוימות הדומות ליכולות של הגברים ולעיתים אף גבוהות יותר. כמו כן, מציגות יכולות מנטאליות ויכולות מקצועיות גבוהות, התורמות להן בהצלחת תפקידיהן.

יש לפעול לקידום מרבי של שילוב נשים במילוי תפקידים בחיל הקשר והתקשוב בפרט, ובצה"ל בכלל, על בסיס התאמה מגדרית של הסביבות התפקודיות הצבאיות, שנבנו והותאמו לגברים, תוך הכרה בשונות ובצרכי הנשים.

כיום ניתן לראות יותר ויותר נשים הניגשות לקורסי הקצונה בחיל וממשיכות בשירותן הצבאי. ישנו אחוז גבוה מאוד של קשר"חיות ומ"פיות בגדודי התקשוב- כאן בא לידי ביטוי השינוי בהשתלבות הנשים בחיל, מפורצות דרך בודדות בתחילת הדרך למגמה של ממש במגוון תפקידים.

בראיון עם סא"ל מיכל פרג: "העבודות על נשים תמיד מעוררות בי תחושה אמביוולנטית, כי מבחינתי אנחנו צריכות להיות שוות בין שווים, אבל העובדה שעושים עבודה על נשים מדברת על זה שאנחנו לא".
מיכל מספרת כי היה שינוי מוחלט בהשתלבות הנשים בחיל אך יש עוד לאן לשאוף, "צריך לשנות דברים כדי לעודד נשים שיכולות להיכנס למקומות האלו. ככל שיהיו יותר נשים בתפקידים בכירים יהיה יותר קל לגדל את הדור [...] יש דורות המשך, לא המונים. לא בהכרח בגלל המערכת, כלומר לא תמיד הנשים רוצות לרוץ את המסלול. אבל מי יודע השמיים הם הגבול".

סיכום

כעת, משסיימנו את עבודת המורשת, אנו רואים שנושא העבודה חשוב ומעניין. אנו רואים את נושא העבודה רלוונטי כקצינים וקצינות לעתיד בחיל.

נושא העבודה הינו רחב מאוד וניתן לחלק אותו להרבה תתי נושאים שאפשר לחקור ולכתוב עליהם. מקורות המידע העיקריים ששימשו אותנו לכתיבת העבודה היו אינטרנט וראיונות אישיים. אהבנו לבצע את הראיונות האישיים עם "פורצות הדרך" ולשמוע ממקור ראשון את החוויות האישיות והאתגרים שניצבו בפניהן.

במהלך כתיבת העבודה התקשינו להתמקד בנתונים של התפתחות תפקידים בחיל הקשר והתקשוב, לכן העבודה כעבודה ראשונית לנושא, כתובה כהליך כללי של השתלבות הנשים בחיל.

המסקנה שלנו מהעבודה היא כי קיים תהליך שנמצא בהתפתחות תמידית בעניין שילוב הנשים בחיל הקשר והתקשוב. המציאות כיום מאפשרת מגוון רחב וגדול של תפקידים לנשים, אך יש עוד מקום לשיפור, בדגש על התפקידים המבצעיים.

הבנו שכדי להשיג את המטרה בשילוב נשים יש לתת להן את היכולת לכהן בתפקידים אלו. כלומר, יש להתחשב בתנאים פיסיים (כמו משקל) ובתנאים אישיים (משפחה, בית). קיים צורך לתכנן את המערכת באופן שתוכל לקלוט גם נשים, שלהן צרכים מיוחדים, במגוון התפקידים הצבאיים.

תוך כדי כתיבת העבודה העלינו מספר נקודות בהם אנו ממליצים להתמקד בעבודות מורשת הבאות אשר יהוו המשך לנושא זה:

1. באיזו נקודה החל תהליך שילוב הנשים ומה הגורם לכך?
2. מהו פילוח תפקידי הנשים לאורך השנים?
3. באילו מקצועות בחיל משתלבות יותר נשים?

ביבליוגרפיה

- ❖ אליס מילר ובג"ץ אליס מילר- ויקיפדיה
- ❖ צה"ל והמהפכה הפמיניסטית של אליס מילר
- ❖ שירות נשים בצה"ל- ויקיפדיה
- ❖ שירות הנשים בצה"ל- כל הנתונים – דובר צה"ל
- ❖ "הקצינות מסכימות: מהפכה במעמד הנשים בצה"ל"- Ynet
- ❖ אתר יועצת הרמטכ"ל לענייני נשים
- ❖ "סיפורי פורצות דרך בצה"ל"- אתר יוהל"ן
- ❖ פורטל חיל הקשר והתקשוב
- ❖ זיוה ארבל- ויקיפדיה
- ❖ "פורצת דרך: סא"ל מיכל פרג תפקד על גודד התקשוב של עוצבת סיני"- פורטל חיל הקשר והתקשוב
- ❖ "הקצינה ממודיעין שמפקדת על בית הספר לקשר"- Mynet
- ❖ "היסטוריה בצה"ל: בפעם הראשונה- מפקדת לבה"ד 7"- PC
- ❖ "מינויים בצה"ל: אל"ם שרון ניר החלה לפקד על בה"ד 7 של אגף התקשוב"- מעריב
- ❖ "כן להארכת שירות הנשים בצה"ל"- Ynet
- ❖ "תוכנית בצה"ל: נשים וגברים ישרתו באותם תפקידים"- nrg
- ❖ "שוויון הזדמנויות מגדרי בשירות הצבאי" – נציב קבילות החיילים (יצחק בריק)
- ❖ שירות נשים בצה"ל- הרצאה לבה"ד 20 – יוהל"ן אורית אזולאי

נספחים

ראיון עם אל"ם שרון ניר

נפגשנו עם מפקדת הבסיס אל"ם שרון ניר כדי לשמוע את חוויותיה בתפקידים הרבים בהם שירתה, שרבים מהם בוצעו בעבר רק ע"י גברים ואשר דרכם פרצה דרך לנשים להגיע לתפקידים שונים בחיל.

ספרי על מספר תפקידים שהיו משמעותיים עבורך:

- 1996-1998 - מק"סית קורס קצינות קשר

עד אז היו רק גברים בתפקיד זה, וכשהייתי מפק"צית וסמק"סית הבנתי שיש פה הזדמנות וראוי לאפשר גם לקצינות לקבל את התפקיד. דברתי סגן הקשר"ר והסברתי לו שלדעתי ראוי שתהיה אישה בתפקיד של השלמת קורס הקצינות- שתוכל לשמש להן דוגמא. סגן הקשר"ר השתכנע וקיבלתי את התפקיד.

- 1998-1999 – סגן מפקדת בחושן

בעבר גדוד חושן היה מחולק ל-4 יחידות, ביקשתי להיות סגן מפקדת באחת הזירות כדי להיכנס וללמוד את עולם התקשורת ולהכיר את הזירה המטכ"לית. זה היה תפקיד מעניין ומאתגר, היו הרבה אנשים שהיה צריך לזרוע בהם מוטיבציה, והרבה מערכות חדשות שהיה צריך לקלוט ולהכניס לשימוש. הרגשתי שאני נתרמת מבחינה מקצועית ופיקודית. גם בתפקיד זה הייתי האישה הראשונה.

- 1999-2000 – ראש לשכת ראש אגף התכנון במטה הכללי

תפקיד שמלמד המון על הצבא והזרועות השונות. התפקיד פיתח ועיצב אותי באופן אישי.

- 2001-2003 – רע"ן לו"פ באגף תכנון במטכ"ל

עיסוק בפקודות מטכ"ל, גיבוש עמדת צה"ל להצעות חוק.

- 2003-2006 – רע"ן תוא"ר באגף התקשוב

תוא"ר- תהליכים ומבנים ארגוניים.

האגף היה בשלבי בנייה ותפקידו היה לאחד בין חיל הקשר וחטיבת הקשר במטכ"ל. לאגף התקשוב- לעבור מעשייה יבשתית בלבד לעשייה כללית- כלל רשתית (ע"מ לאפשר זרימת מידע ושיתוף מידע בין כלל החילות והזרועות). התפקיד היה משמעותי ומעניין מאוד.

- 2007-2009 – מג"דית גדוד קשר פיקוד מרכז

מיד אחרי קורס מב"ל (מכללה לביטחון לאומי, בו נעשים קורסים לדרגים הבכירים) אותו סיימתי בדרגת סא"ל, צעירה יחסית, קיבלתי את תפקיד המג"ד. זה היה התפקיד הכי מעניין ומאתגר. גדוד הקשר הוא

גדוד גדול וחשוב, חזק בזכות האנשים שבו, וריבוי אנשי הקבע. הגדוד משלב רמה מקצועית גבוהה, האנשים הכי טובים ומבצעים תמידית. הגדוד שותף מלא במעטפת הקשר לכל הפעולות בגזרה. העבודה תמידית וסיזימית, התפקיד משמעותי ותובעני, אתגר ועיצב אותי מאוד. נתקלתי שם בחברה הישראלית, בחיילים במצב סוציו-אקונומי נמוך שצריכים להילחם עליהם ולהחזיק אותם בצבא. היה אתגר גם בפן המקצועי- שרתים, DATA CENTER וכו'. גזרה מאתגרת ביותר והתפקיד המשמעותי ביותר.

• 2009-2015 – ראש מחלקת נציב קבילות החיילים

תפקיד שבו עסקתי בתיקון עוולות ובהארה בפנס בפינות חשוכות.

• 2015 – מפקדת בה"ד 7

מה הרגשתי כאשר הגעת לתפקידים שנפתחו בפעם הראשונה גם לקצינות?

הרגשתי שאני צועדת בדרכים לא סלולות, שאני כאילו בחלון ראוה תמידי- תמיד יסתכלו ויבחנו אותי יותר, מצריך כוחות נפש והשגיות אישית בלתי מתפשרת. לא שקדתי על השמרים – תמיד נלחמתי ללמוד ולהתקדם בתפקידים.

האם הרגשתי לפעמים בודדה בסביבת עבודה המורכבת רק מגברים? במה את חושבת שאישה בסביבה כזאת תורמת?

כמפקד, וגם כמפקדת יש מצבים שתרגיש בודד. אבל אני חושב שאישה יכולה לתרום רבות דווקא במקום שהיא מיעוט. אישה מביאה גוון קול אחר, שונות חיובית. חשוב שבשולחנות של פורומים שונים (מטכ"ל, מג"ד וכו') ישבו אנשים קצת שונים, בעלי קווי חשיבה שונים. יש דברים מסוימים שנשים יותר רגישות אליהם וזה יכול רק לתרום לדיונים ולפתוח את המחשבה.

מה לדעתך מצב הנשים בחיל התקשוב היום, ומה הגורמים לשינוי?

זו משוואה שמורכבת מכמה גורמים.

השינוי המשמעותי הוא השינוי בתחילת הצירים- שכיום בנות יכולות לסיים קורס קצינים והשלמה קרבית.

אם רוצים ליצור שינוי צריך להתחיל מהבסיס, מחינוך צבאי וקדם צבאי, להסביר את התפקידים, את האפשרויות ואת הדרישות.

אבל לא מספיק לעשות שינוי רק מצד המערכת- צריך גם שנשים יהיו מוכנות לקבל על עצמן קריירה צבאית דורשת ולא פשוטה.

החיל נמצא במקום מאוד טוב מבחינת תפקידי הנשים, מבחן המעשה זה המספרים של הקשר"חיות ולא רק המפקדת בפיקוד. כיום ניתן לראות קצינות רבות בדרגי הפיקוד בחיל.

בית הספר הארצי לתקשוב
ענף מפקדים
מגמה מבצעית 033

-בלמ"ס-

החיל מכווין אנשים לפי האיכויות שלהם ולא לפי המגדר, אם באים ומראים מוטיבציה- מקבלים תפקיד טוב.

ראיון אישי עם מיכל פרג

אני רוצה שתתחילי לדבר ממש על ההתחלה של השירות שלך, גם קצת רקע בסיסי, לאן התגייסת מה עשית בכל התהליך הראשוני ואחרי זה נדבר גם על איך היו התחושות ודברים כאלו.

א' אני מציאה לכם אם בא לכם לחפש יש במחנה שתי כתבות אופי שעשו עליי בזמנו שהיו יותר ארוכות וליוו אותי כמה ימים. אחת שהייתי קשר"חית בביסל"ח זה בערך בשנת 2001-2002 והשנייה שהייתי קשר"חית בשכם בזמן אירועי גאות ושפל בערך בשנת 2000. כדאי לכם תעמיקו יש שם גם תמונות מזעזעות אני לא מרשה לכן להשתמש בהן.

דבר שני אני אגיד משהו אבל אני אסתייג- העבודות על נשים תמיד מעוררות בי תחושה אמביוולנטית, כי מבחינתי אנחנו צריכים להיות שווה בין שווים, אבל העובדה שעושים עבודה על נשים מדברת על זה שאנחנו לא. ולמרות מה שאמרתי אני מברכת על זה שאתם עושים עבודת מורשת, כי כמו שצינתי יש באמת נשים מדהימות בחיל ורק בשביל הרקורד שאני לא אשכח- שרון ניר העניקה לי את דרגות הסג"ם על הכתפיים, אז זה חשוב להגיד. ולשמחתי הייתה גם בהענקת הדרגות שלי של הסא"ל. אז זה רק פור דה רקורד. אז אין ספק שכשיש דור טוב אז הוא יודע לגדל אחרים. אז זה מה שיש לי להגיד על שרון.

בגדול אני התגייסתי ב-96'. באוקטובר 96'. אז לא היה ייעודי לקצונה לבנות. היה ייעודי לקצונה הדרכה וזה האנשים שככה נקרא לזה לקחו את הבנות הטובות. אני באמת רציתי להיות מדריכת חי"ר, אבל בגלל שהייתי קטנה הייתי אמורה להתגייס באפריל ופספסתי את המיונים. בגלל שלמדתי פיסיקה בתיכון שלחו לי מיונים של מדריכות חיל קשר. הגעתי למיונים ואני מודה שבסוף המיונים הקצינה שם אמרה לי "טוב נתראה בקורס". בעניין הזה התגייסתי לבה"ד 7, קורס מדריכות ייעודי להדרכה וחגגתי יום הולדת 18 במוצ"ש מחלקתי.

נשארתי בבה"ד להדריך בענף מקצועות. העברתי קורסים, הייתי כמו המ"כיות התקשוביות האלה פעם העברנו קורס אלחוטני שדה, אתם לא יודעים מה זה היום. קורס אלחוטני יח"ש את זה אתם גם לא יודעים. ואז הרגשתי שאני מאוד רוצה לצאת לקצונה. כולם אמרו לי מדריכים "אין לך מה לצאת לקצינות אין עתיד כולן פקידות".

היו אז שני מסלולי קצונה מאוד מפותחים, מסלול בנים ומסלול בנות. הבנים היו בדרך כלל מכווני קשר"גים, הבנות לא ברור. מכל מקצועות הקשת. היו קצינות צופרים הרבה בעורף שאני עד היום לא יודעת מה זה אומר לעומק, יכול להיות זה תפקיד מעניין. היו אז קה"דיות באוגדות בעיקר, וכל מיני קה"דיות למיניהן. וכל הזמן אמרו לי "תקשיבי עכשיו את מ"כית, את מדריכה, את מפקדת מה לך להיות פקידה עכשיו באיזו אוגדה", שזה גם משפט מטומטם, בסדר אבל זה מראה על הלך רוח. כל הזמן היה את המשפט הזה "אם היית גבר מילא אבל כמו כל בחורה אין לך מה לעשות בצבא" אז אני עיראקית שלא מקשיבה וכמובן שיצאתי לקצונה. לא רק שיצאתי לקצונה סיימתי בהצטיינות והשאירו אותי פה מד"חית, היום זה מפק"צית בבה"ד. נראה לי שאני הייתי אי פעם המד"חית הראשונה שנכנסה לקבל הצבה בבה"ד 7 ושאלו לה שהיא מד"חית אז היא התחילה לבכות. ____ הוא זרק אותי החוצה והתחלתי לבכות עוד הפעם. והגבתי קצת אחרת.

מאוד רציתי לגלות מה השטח מה עומד מאחורי המושג זה חיל הקשר. אז לא היינו תקשוב והיה הרבה הלך רוח. היתרון בלגדול בענף מפקדים הוא שאתה פוגש באמת את המפקדים הגדולים של החיל, אלה שהגיעו

מהשטח ויודעים מה שנקרא את ההכוונה הנכונה. החיסרון הוא שאתה עדיין בפלסטיק, זאת אומרת עדיין לא יצאת החוצה והתחככת.

בזמנו קורסי הקצינות היו שלושה חודשים קורס, שבוע הפסקה לסגל ושלושה חודשים עוד פעם. עושים חמישה מחזורים בשנה. אני ויתרתי על שבוע החופש שלי כדי לחנוך עם הבנים. היה מק"ס מה שנקרא מאוד רציני שאמר "אם בא לך להתאבד ולבוא אז קדימה בהצלחה".

נתנו לי בהתחלה לחנוך תפקידים לא תקשוביים: שלישות, לוגיסטיקה, מפ"ה עניינים. לאט לאט התחלתי לחנוך גם תקשוב. לא היה לי חופש בערך ברוב התפקיד. הרגשתי שזה מה שאני רוצה לעשות, לא בא לי על שום דבר אחר.

הדרך לשם עוד ארוכה בעניין הזה ואז סיימתי את התפקיד הייתי סגן מפקדת קורס אח"כ. ומשם שאלו אותי מה אני רוצה. אמרתי להם שאני חולמת על אוגדה ואז דיברנו על תפקיד ס.מ"פ באוגדה 162. הלכתי לראיון אצל מג"ד הקשר והוא אמר לי "אבל את לא יכולה לישון בשטח לבד יש פה פקודות נגד הדבר הזה". שאלתי אותו איפה חותמים ויתור והוא אמר לי: את לא תסתדרי עם הנהגים, פלוגת הפעלה אחראית על המפקדה, איך את מסתדרת עם נהגים?", כאילו מה הם בעלי תואר ראשון צריך ללמד אותם משהו? לא הבנתי את האירוע. התחננתי על חיי בדיעבד לא עזר כלום.

שלחו אותי לפיקוד המרכז וכשהגעתי לראיון מקש"פ הוא אמר לי- "תראי בדרך לפני שאת הולכת לאוגדה (כשהוא יודע שאין אוגדה, לא היה להם שום כוונה להציב שם בחורה) רדי רגע למגד קשר הפיקודי פה למטה תתראייני אצלו ותראי אולי". ירדתי אליו הסברתי לו במשך 40 דקות למה אני לא מוכנה להישאר בפיקוד. אני רוצה לראות שטח, חלמתי על אוגדה, זה מה שאני רוצה. הוא אמר לי "התקבלת", שאלתי אותו "לאן?". הוא אמר לי "את מ"פ בפיקוד".

הדברים התנהלו קצת אחרת אז (היא צוחקת) ומצאתי את עצמי בת 21 מ"פ בפיקוד, לומדת מערכת פתאום מקצה לקצה. הימים היו ימים רוחשים באיו"ש, בכלל היו לי צוותים שהסתובבו באיו"ש. היינו עושים מנהלות לתרגילים וכו'. פתאום התחלתי להרגיש משהו אחר. אם בה"ד 7 נתן לי ערכים וחשיבת מפקדים, פתאום להיות בפיקוד מביא מערכת אחרת לגמרי ותקשוב בצורה מדהימה.

אז היו לי מלא אנשי מילואים בפלוגה, היינו מגייסים אותם לחמ"לים ומאוד התלבטתי אם להשתחרר או להישאר ומה לעשות. בכל זאת במערכת הציעו לי מלא תפקידים- קה"דית, קה"דית, רמ"דית באגף, קה"דית ... מלא דברים מטורפים. ואחד מהם שאל אותי- "תגידי אם את משתחררת מחר בבוקר מה את עושה?" אמרתי לו- "טיולים בחו"ל, לומדת לא יודעת מה שאנשים נורמאליים עושים". "טוב תנסי מה אכפת לך, את רוצה תפקיד נוסף?" אמרתי לו "כן".

מג"ד הקשר באיו"ש היה רע"ן מקצועות שלי פה אז הוא הכיר אותי אמר לי "יאללה בואי ננסה, אם היא מפגרת מספיק כדי לרצות אז בואי ננסה". המח"ט שלי, אז הוא היה ק.אגם באוגדה אמר לו- "מה אתה רוצה ממני?". מג"ד הקשר ענה לו "בוא תשמע אותה". הוא הצליח לשכנע אותו והמחט הציע לי להיות קצינת הקשר בחטמ"ר הראשונה.

היה חוסר מודעות מוחלט בחיל לעניין הזה. כולם הסבירו לי שאני לא יודעת כוננויות, אני לא יודעת _____ בגדוד, ולא עשיתי קו בלבנון, אז עוד היה "ולא" "ולא" "ולא". אמרתי- "בסדר אפשר לנסות, אם לא עכשיו אז מתי".

אז הייתה תקופת שלום, ברק אז היה ראש הממשלה והבטיח שאנחנו מקפלים את החטמ"רים. אז כולם צחקו עליי שאני הולכת להיות "בחורות טובות בסדר ובניקיון" והלכתי לקפל את החטמ"ר ולהביא אותו הביתה, אמרתי "לא אכפת לי אני מוכנה".

בסיכומי של דבר הוצבתי באוקטובר 2000 בחטמ"ר שומרון. החיל התחייב למח"ט שבמידה ויהיו בעיות, גבר יתייצב להציל את האירוע. אפילו עם חליפת סופרמן איכותית כזאת כדי שהוא ירגיש חיובי.

המזל שלי הוא גם ____ קצת נאחס, כי שבועיים אחרי שהתייצבתי שם אריאל שרון, אז ראש הממשלה, עלה להר הבית והתחילה האינתיפאדה השנייה. היה אז ראש השנה התקשרו אלי לחיפה, וואי אני מצטמרת מזה, בבוקר אחרי פעם ראשונה שירו באיו"ש. וסחבק הבחורה היחידה בחטמ"ר יושבת והבטיחו שאם יהיה אירוע יגיע גבר, סבבה.

המחט אוסף לי בערב את כל המטה ואומר לנו "תקשיבו אף קצין מטה לא יוצא מהחטיבה. חסמו את כל הצירים, ירי מטורף. הקצין חימוש יכול כי זה חשוב, הקצין לוגיסטיקה אתה יכול כי זה חשוב, הקצין שלישות יכול כי זה חשוב, מי לא יכולה? - הקשר"חית כי זה לא חשוב!". אמרתי "אין בעיה", עשיתי כן עם הראש. יצאתי החוצה לקחתי את הרכב של המח"ט הסעתי אותו לפלח"ק, העמסתי את כל הבא ליד ואת המש"ק קשר הבכיר שלי. עוד לא הכרתי את הגזרה הייתי אז רק שבועיים בתפקיד ועלינו לעשות סבב מוצבים. באותו לילה הייתה ישיבת מפקדים, מג"דים שהיו בקו מח"ט. כל המג"דים אמרו לי "מה איפה החטמ"ר? למה החימוש לא מגיע? תקועים לי רכבים. למה הלוגיסטיקה לא מגיעים? מה עם כל הכבוד לקשר"חית שהגיעה עד למוצבים והפעילה פה זה". הסתכל עליי המח"ט, הוא גולנצ"ק, הסתכלתי עליו התקפתי קצת אמרתי "היה חשוב". כשיצאו כל המפקדים החוצה הוא אמר לי - "טעיתי. זו הייתה פעם ראשונה ופעם אחרונה שאת לא עושה מה שאני אומר לך אחרת את תודחי". אמרתי "בסדר". אני יכולה להגיד שאחרי שבועיים הפיקוד נזכר שהתחילו אירועי לחימה. עשינו 80 מבצעים בחודש היה שם באמת ראיתי את כל יחידות צה"ל שהגיעו וכו'. אחרי שלושה שבועות התקשרו אלי (למח"ט) אמרו לו - "טוב יש לנו גבר גיבור בשבילך שיבוא להציל לך את המצב", והוא אמר להם "יש לי את הקצין קשר הכי טוב שיש" וניתק להם את הטלפון. ושם בעצם קיבלתי את ההכשרה שלי להיות קשר"חית. תפקיד מדהים בעיניי, ואני לא מצטערת עד היום שעשיתי אותו. אבל מה לעשות עם האוכל בא התיאבון, ורציתי להיות קשר"חית סדירה.

אז אחרי שהייתי בחטמ"ר פעם ראשונה רציתי להיות סדירה. כולם אמרו לי "די התפלך לך פעם אחת באת בשלום כאילו בואי לא נגזים".

חשוב להגיד גם שאחרי שנה בערך שהייתי בתפקיד אז הגיעה קשר"חית, קראו לה לימור רייף, ובעצם המח"ט שלה מדבר עם המח"ט שלי ואמר לו - "תגיד (כאילו אנחנו איזה זן של חיזורים) זה עובד?". המח"ט שלי אמר לו משפט - "תקשיב מרוב שהיא רוצה לעבוד תיזהר שהיא לא תזיז לך את החטמ"ר שמאלה בלי שהתכוונת, היא רק צריכה לעצור אותה". אז גם בעזה הייתה קשר"חית שהתחילה שנה אחריי גם באירועי גאות ושפל.

היום בהרמת כוסית ראיתי שחצי מהקשר"חיות הן בחורות, ובעזה יש עכשיו קשר"חית ולא הייתה מאז שנת 2000. באיו"ש העסק דווקא הצליח אחריי באו גם צוערות שלי. אני ושרון ישבנו דיברנו איזה יופי שיש נוכחות גדולה של נשים קשר"חיות, לצערי במג"דים אני עוד לבד. זה יבוא הנה הדור שעוד יבוא קדימה.

זהו אחרי החטמ"ר המח"ט שלי נדנד נורא למח"ט ביסל"ח והתקשר אלי כל יום במשך שבוע בחמש לפנות בוקר כשהיינו עושים סיורי קו. הוא שאל אותי - "אתה יכול לקבל אותה לראיון?". אמר לו - "אני לא רוצה

לקחת אישה" ומנתק לו. התקשר עוד פעם. אחרי שבוע המח"ט השני התמוטט ואמר לו "טוב תשלח אותה לראיון כבר". אני הגעתי והוא היה נורא אנטי – "אני לא מבין למה מציקים לי, אני לא רוצה להיות גיבור, אני לא רוצה להיות בעזה ולחשוב רק עלייך". אמרתי לו "למה שתחשוב עליי? למה בשכם יורים פחות ממה שיורים בעזה? לא הבנתי את הסיפור". הוא לא כ"כ התרצה מהתשובה ואז אמרתי לו "טוב פתח מה הבעיה". הוא ענה "אני לא יודע איך זה מסתדר. איך את יכולה להיות חברה של המטה? הרי יש חשיבות למטה בתוך חטיבה. את יכולה להתמודד עם המג"דים? הכי בסוף מטה חטיבה צריך לתת הנחיות למג"דים את יכולה לחנוך קשר"גים?". אמרתי לו- "אם לא ננסה איך נדע?". אז הוא הבין שאני לא כ"כ פולנייה והלך על זה.

אני חייבת להגיד שזה אחד התפקידים היפים שעשיתי גם בחטיבה, כי כרגיל איך שהגעתי חודש אחרי הופעלה חומת מגן אני לא יודעת אם אתם זוכרים את זה. החטיבה שלנו הייתה השנייה שיצאה ללחימה היינו בקלקיליה, היינו שם כמעט שבועיים לדעתי ומשם לבית לחם. אח"כ עלינו לעשות כל מיני תרגילים ברמת הגולן. בקיצור הוא היה תפקיד בונה כוח זה כבר לא חטמ"ר, את בונה את הצבא, יום שני אתה בבית ספר יום שלישי אתה בחטיבה סדירה, זה פשוט תפקיד מהמם ומשם יצאתי ללימודים. אני חייבת לספר שכשבאתי לצאת התראיינתי אצל הסגן קשר"ר. אמרתי לו "תשמע אני רוצה ללמוד הנדסה אנחנו חיל הקשר לא?". אז זה לא היה מקובל, היו לומדים שנתיים. הוא אמר לי- "תראי אני רוצה לתת לך, אבל לקשר"ח גבר הוא יחזור יהיה מג"ד, את תחזרי תהיי אמא לא מג"ד, אז אני לא רוצה לתת לך 4 שנים זה מבוזבז". לא שמעתי את סוף דבריו כי קמתי אמרתי "תודה אני משתחררת" ויצאתי החוצה. בחוץ פגש אותי הסגן קשר"ר הבא שמחליף אותו, הוא היה מפקד פה בבה"ד והכיר אותי, הוא שאל אותי מה הבעיה, סיפרתי לו ואמר לי "סתמי שבי". הוא חזר החוצה אמר לי "מוזל טוב את לומדת 4 שנים". זה אומר לכם שמפקדים הם אלו שעושים שינויים בדרך לא רק הרצון שלנו והצורך, אלא צריך שם זרעית קטנה. אנחנו צריכות להיות חזקות ולדחוף שם את כל הרגל. יצאתי ללימודים ורצים שמי שיוצא ללימודים ינוח ולא יפריעו להם. כמובן היה את מלחמת לבנון השנייה באמצע, את ההתנתקות ובכל אחת מהם כמובן שהייתי. ואז שכחו שאני אישה או גבר, כשרואים מבצעים ישר שולחים אותך לחזית. דרך אגב מג"ד הקשר באותה מלחמה היה בעלה של שרון. היו אירועים מאוד קשים, מדהימים, שמראים לנו נפחי פעילות אדירים של צה"ל וזה בעיניי הדבר החשוב- שאתה יכול להיות במרכזי הפעלה ולראות מערכת יחד עם הגברים, ואז פתאום יכולנו לישון עם הבנים בשטח פתאום הכול בסדר, פתאום הכול מסתדר.

כשחזרתי מהלימודים הייתי מהנדסת וחשבתי אולי ללכת למסלול הטכנולוגי. באתי למג"ד שלי באוגדת המילואים אמרתי לו "תשמע אני לא יודעת מה לעשות". הוא אמר לי "תגידי מה את מפגרת? תראי מה יש פה שני מח"טים שממליצים עלייך והיית קשר"חית. מה את מספרת לי סיפורים? את לא טכנולוגית את מבצעית!". התהפך הגורל בצורה קיצונית.

זהו הייתי סמג"ד באוגדת מילואים. היו לי שם הרבה מאוד חוויות לא טובות.. כשאתה מתקשר אל אנשי מילואים אומר להם להגיע ואומרים לך "איך זה שלא שמים קצינים ושמים קצינות". אמרתי לו "בוא נראה מי הגבר"- סתם זה לא משפט שאני אומרת, אבל אח"כ צחקו עליי שזה נשמע ככה בהקשר. באמת היה לי תפקיד מדהים באוגדה והצלחנו לעשות דברים יפהפיים. משם הלכתי להיות ק. אגם קשר בפיקוד. האמת שכל מה שעשיתי היה פעם ראשונה, כי זה החטמ"ר פעם ראשונה וחטיבה סדירה פעם ראשונה, וזו פעם ראשונה שמישהי צועדת בנעלי המסלול המבצעי הגברי ועושה את המסלול שזה אומר קשר"ח חטמ"ר, קשר"ח סדיר, סמג"ד באוגדת מילואים, ק. אגם פיקוד. כמובן שבכל אחד מהם הופעל אירוע כזה או אחר. כשהייתי ק. אגם פיקוד הייתה את עופרת יצוקה וכו'. ואז הגיע זמן האמת מה שנקרא להתמודד על מג"ד ופה כבר אני חושבת שהגענו

למצב שבו אין קבלות. כבר לא מסתכלים, סליחה שאני אומרת את זה, על צבע החזיה והמידה שלה, אלא על קבלות- מה עשית עד היום. התמודדתי עם גברים שווה בת שווים ואכן נהייתי מג"ד קשר ב-8200. על זה גם הייתה כתבה במעריב, שלא ידעתי שהתפרסמה.

זהו נהייתי מג"ד היה מדהים. אצלנו יש מג"ד ראשון מקצועי ואח"כ מג"ד מתמך. פה אמרו לי "נתנו לך להיות מג"ד סדיר אבל לא יתנו לך להיות מג"ד מתמך כי זה כבר לחימה".

אני כבר לא מקשיבה לשטויות האלה כי זה מעייף ומתיש ונבואה שמגשימה את עצמה ואין לי כוונה להתעסק עם זה. אני כבר לא ידעתי אם אני רוצה ללכת לשם כי אני רוצה להיות כבר אמא וכו'. לא לקח לי הרבה זמן להחליט שאני רוצה להתמודד ולא האמנתי שאני אקבל, כי יש גם גברים בדרך, למרות שאנחנו בשלב שאני מקבילים בוא נגיד את זה ככה.

לשמחתי קיבלתי והיום אני גם מג"ד באוגדת מילואים ב-252 וגם רע"ן תקשוב מל"י. צחוק הגורל הוא שהיום אני חונכת את כל המג"דים בצבא. לכל אלה שאמרו שאני לא יכולה להיות מג"ד – היי! ואני גם מג"ד מתמך בעצמי במילואים.

כל פעם שיש את הטקס של הרמת הכוסית זה אירוע מכונן להסתכל ולראות איך כל פעם הקהל משנה פנים, איך יש יותר נשים יותר גברים. שרון עדיין די בודדה בעולם המבצעי באל"מים אני די בודדה בעולם המבצעי בסאליות, אבל יש כבר אחריי אני רואה את הדרך.

יש מישהי מצוינת שהייתה קשר"חית באגד ועכשיו היא קצינת אגם בפקמ"ז וברור לי שהיא תהיה מג"ד וכו'. יש דורות המשך, לא המונים. לא בהכרח בגלל המערכת, כלומר לא תמיד הנשים רוצות לרוץ את המסלול אבל מי יודע השמיים הם הגבול.

לדעתי הדברים המדהימים שקרו בחיל שנהיו גם מפקדים תקשוביים וגם מפקדים אגמים. כבר לא ממש מסתכלים רק על זה, זה תמיד יהיה שם, תמיד תעלה השאלה אבל זה כבר לא מהווה חוצץ כמו שהיה בתקופתי שהסתכלו עליי בתור פקידה. והופתעו מזה שיש לנו יכולות אחרות ושרידות. כל גבר יגיד לכם "תקשיבו נשים אין עליהן, ארגון סדר מדהימות מתקתקות משימות. בשרידות היא כל הזמן בוכה לא תבצע משימות". אז מה אם היא בוכה? זה לא אומר שהיא לא יכולה לנהל את זה. מה קרה היא יולדת בנים ובוכה, אבל יש בנים לא צריך להיבהל מזה. ואתה פוגש סמג"דים בדרך ומג"דים ואומרים לך, היום כבר פחות, אני מדברת על הדור העתיק, אומרים לך תשמע אני כל פעם מופתע מהיכולות של קצינה. זה אפילו מעליב אומרים לך וואלה כלב ____ מדבר. זה לא אותו הדבר. היום זה קצת נראה אחרת היום באמת לכו לטקס מצטיינים חצי מהנשים.

זה הדבר הטוב שקרה בחיל. הדבר הפחות טוב שקרה בחיל הוא הנשים גילו שכדי לעמוד בתפקידים האלה, התפקידים הם תפקידים תובעניים, הרצף הוא מבצעי אין לנו זמן לעצמנו והרבה מאוד שיקולים על "כן אני אהיה אמא תוך כדי, לא תוך כדי" וכו', עולים תוך כדי.

לא התחתנתי עד עכשיו לא בגלל הצבא ולא בגלל התפקידים ע

שיתי, אין ספק שהם תירוץ מעולה. האם זה קל? התשובה היא ממש לא. גם סמנכ"ליות בהייטק וגם סמנכ"ליות בבנק לא מסיימות לעבוד בשלוש. אין פה משחקים אבל יש פה אתגר לא פשוט. האם נשים יכולות? זו שאלה כבר מפגרת. יש נשים מדהימות שיותר טובות מגברים שאני מכירה, אבל יש נשים שלא מתאימות למקצוע. את אותו משפט אני אגיד גם על גברים.

איך היה להיות האישה הראשונה בתפקיד?

אין לי מושג אתה לא חושב על זה אתה בהיסטוריה להצליח. האתגר הראשון היה ללכת לישון במגורי מטה, אז הרס"ר פינה את החדר שלו בגלל המקלחת בחדר. בסוף אתה קצין מטה יש לך הרבה מאוד אחריות. אני יכולה להגיד שלפעמים אתה מתעורר ומסתכל על ישיבות ואתה שם לב שאתה הבחורה היחידה. אבל אתה לא שם לב כי מסתכלים על תפקיד ולא מגדר.

ההתייחסות בסוף צריכה להיות מקצועית מה יש לך להביא לשולחן, כמה את כריזמטית, כמה את עם יכולות חשיבה, כמה את יוצרת, כמה את מפקדת בכלל. יש נשים מדהימות שאתה לומד מהן כל יום, ויש נשים שלא יכולות לעמוד מול שלושה אנשים ברצף.

את חושבת שהגעת לתפקיד הראשון שלך או לתפקידים הבאים אחרי זה כדי להוכיח שגם נשים יכולות?
לא, אני שנים אומרת שלא הגעתי לשום תפקיד כדי להוכיח שאישה יכולה. לא באתי למסלול מתוך רצון להוכיח את איכות הנשים. היה לי רצון להוכיח את עצמי, רציתי להצליח ולעשות דברים מדהימים. יכול להיות שכשאמר לי "לא" זה עוד יותר הדליק לי נורות אדומות, אבל זה לא היה המהות בשם האישה. גם היום אני אומרת שבאתי להיות מג"ד ורע"ן תקשוב במל"י זה לא קורה בשביל להוכיח נשים, זה קורה כי יש לך צורך בהצלחה ואתה אוהב את מה שאתה עושה. זה תפקידים קשים ותובעניים מידי ואתה צריך להיות כ"כ טוטאלי בהם שאתה לא בא בשם איזושהי מערכת, כמו שלא קיבלתי אותה בגלל שאני אישה, להיפך כמעט ולא קיבלתי אותם בגלל שאני אישה.

את חושבת שכן היה איזושהו שינוי? – מוחלט

יש איפה לשפר עוד? תמיד.

כמו מה? – מספרים זה לא העניין. אני אגיד לך מה. כשאני אומרת לשפר צריך לבחון את המסלולים שלנו עוד פעם. יש פורצות דרך לא רק בעולם המבצעי. אני חושבת שהיום למסלול המבצעי לא נישות מספיק נשים. פתחו את מסלול הקשר"גיות שזה חלום רטוב. אז זה היה וואו. היום זה לא ככה וזה מה שיפה. היום אם אני רוצה נשים בתפקידים האלה אני צריכה לתת להן את היכולת. הציוד נורא כבד ויש לי בעיה עם חיילות שלא יכולות לסחוב. צריך לשנות דברים כדי לעודד נשים שיכולות להיכנס למקומות האלו. אפשר לעשות דברים שהם יותר מאפשרים כדי להכניס בנות ואז אתה גדל במסלול ומרגיש בנות. ככל שיהיו יותר נשים בתפקידים בכירים יהיה יותר קל לגדל את הדור. צריך לאפשר מסלול שיאפשר חיי אישה. אתם לא מבינים כמה החיל עשה 180 מעלות שינוי.

את חושבת שלקחת חלק גדול בשינוי הזה?

לא חשבתי על זה אף פעם ככה. לא יודעת.. הייתה לי הזכות להיות במקום הנכון בזמן הנכון.

יש לך עוד שאיפות?

אני עכשיו רוצה להיות אמא. יש לי שאיפות בוודאי אני לא חושבת שנגמרה לי הדרך ובוא נראה מה יגיד העתיד.

היה מפקד בדרך שדחף לזה או שהיו כאלה שהיססו?

זה רעיון שלא הלהיב אף אחד, אבל אז מג"ד הקשר שמוליק קינן והסגן קשר"ר, אמנון זוארץ, שאישר את הלימודים- אם הם לא היו פתוחים לרעיון ומגבים אותו זה לא היה קורה. לא כל מי שרוצה מתאימה.

איך הייתה התגובה מהפקודים?

בהתחלה הבנים היו בהלם אבל איתם זה היה יותר קל. אני אומרת עוד פעם זה מאוד תלוי במי שאת וביכולות שלך.

ראיון עם ניר ונחמה

נפגשנו לראיון את ניר ונחמה בראיון משותף ע"מ לבחון את הגורמים שאפשרו את קבלתה לתפקיד "פורץ דרך" לנשים באותה התקופה, מנקודת המבט שלה ושל המפקד.
ניר התחיל את שורותו באוגדה 36 שם שירת כאלחוטן ראשי בקבע, משם יצא לקצונה ושירת בתפקידים שונים- קשר"ג, סגן קשר"ח וסמק"ס השלמה, ואז עבר לתפקיד בו קיבל תחת פיקודו את נחמה- מ"פ הפעלה באוגדה 36.

ניר- מה גרם לך לרצות לקבל אישה לתפקיד הס"מפ?

סיימתי השלמת תקשוב בשנת 1977, כאשר בהשלמה היו 3 צוערות. הצוערות בהשלמה הקפידו להיות עצמאיות והוכיחו את עצמן לאורך כל הדרך. בקורס הבנתי כמה הנשים קריטיות וכמה הן חשובות ותורמות.
זיכרון נוסף שגרם לי להעריך את הכוח של נשים מגיל צעיר היה המקרה של אוניית "דקר". אחד מהנופלים היה שכן שלי. אני זוכר שמאז המקרה האב לעולם לא הצליח להשתקם ולקום על הרגליים, ולעומתו, האמא עם כל הכאב הבינה שהיא צריכה להמשיך לחיות, קמה על הרגליים והחזיקה מאז את כל המשפחה.

נחמה- מה גרם לך לרצות לקבל תפקיד אחר, לא תפקיד סטנדרטי לבנות?

התחלתי כאלחוטנית בגולני ומשם המשכתי לקורס קציני קשר, המחזור השני שעבר במתכונת משולבת של בנים ובנות יחד. (במחזורים לפני הייתה הפרדה מוחלטת בין הבנים לבנות, השלב הראשוני לבנים התקיים בבה"ד 1 ולבנות בבה"ד 12, וכן בשלב ההשלמה הקורס התקיים בנפרד כאשר לכל אחד מוקצים תפקידים שונים לגמרי.)
לא רציתי לקבל תפקיד קלאסי שנתנו לנשים כמו תפקידי ההדרכה, עניין אותי לצאת יותר לשטח לתפקידים מאתגרים, להרגיש שאני תורמת ולהוכיח שגם נשים יכולות לבצע בצורה לא פחות טובה את כלל התפקידים.

ניר- האם היו סביבך אנשים שהתנגדו לקבל אישה לתפקיד?

הרצון שלי לקבל אישה לתפקיד נתקל בהתנגדות מצד המפקדים שלי. הגעתי לשיחה עם סגן קשר"ר ואמרתי לו שיש לי משאלה להביא אישה לתפקיד הסמ"פ. סגן הקשר"ר פתח עיניים ושלח אותי אל המג"ד שלי לשאול להסכמתו. המג"ד לא היה מוכן למהלך, אז ניסיתי לשלוח את הסמג"ד (שהיה חבר שלי) לשכנע אותו והוא לא הסכים. מה שגרם לו בסוף לדבר עם הסמג"ד- זה הנשים שלנו. באחד המפגשים שהיו לנו דיברתי על הנושא עם אשתי ועם אשתו של הסמג"ד, והן אלה שהצליחו לשכנע אותו לפנות למג"ד ולשכנע אותו. בסופו של דבר המג"ד הסכים בעל כורחו למרות שלא סמך על המהלך בכלל, סגן הקשר"ר דיבר איתי ואמר לי שיש מישהי פוטנציאלית, אבל שאחשוב על זה שוב, ושאת אחראי על התוצאות של השינוי.
(נחמה כלל לא ידעה על כל המלחמות שניר נלחם ע"מ לאפשר את כניסתה לתפקיד)

נחמה- איך היה להיכנס לתפקיד בתור קצינה ראשונה, ולעבוד בסביבה גברית?

הגעתי לאוגדה והייתי "עוף מוזר". התעוררו המון בעיות טכניות בגלל העובדה שהייתי הקצינה היחידה בבסיס, למשל בנוגע למגורים, איפה אני ישן, עם החיילות או לבד. עוד נקודת קושי שזכורה לי זה שבגיל 19 קיבלתי אחריות על מחלקה שלמה של חיילים, שחלקם היו חיילים בקבע, מבוגרים יחסית, חלקם נשואים עם משפחות

ואני ה"צעירה" הייתי צריכה לתת להם הוראות ופקודות. בהתחלה היו "משחקי כוחות" עם הנגדים, אבל עם הזמן תפסתי את מקומי וזה הסתדר.
העבודה בסביבה הגברית השפיעה עליי, אני זוכרת מתלבשת כמו בנים, עם נעלי בנים (לא היה מקובל אז) וסיגלתי לעצמי קשיחות שמלווה אותי עד היום.
כמו כן כאשר יצאו למבצע בשטח לא יכולתי להצטרף אליהם לחפ"ק ולכן החליף אותי בשטח קצין במילואים.

נחמה- הרגשת שמתייחסים אליך שונה בשל היותך אישה בתפקיד?

עם החיילים לא הסדירים לא הייתה בעיה- הייתי קשוחה וידעתי להשתלט על המחלקה. אהבתי מאוד את התפקיד והסתדרתי איתו גם כאשר ניר המ"פ נעדר לתקופה ארוכה בשל מחלה, החלפתי אותו והכול התנהל כמו שצריך.

אבל עם שאר הקצינים זה היה סיפור אחר. הקצינים שסביבי לא קיבלו אותי אליהם לחבורה, והקשו עליי מאוד. היה מאוד קשה להשתלב- ואולי אפילו אני לא יכולה להגיד שהשתלבותי שם. בשלב מסוים הלכתי למג"ד ואמרתי לו שאני רוצה לפרוש כי לא טוב לי מבחינה חברתית. למרות שבתחילה המג"ד התנגד לקבל אותי לתפקיד הוא לא רצה שאעזוב וחיפש פתרון, אולי גם כי זה היה אינטרס שלו להראות שהמלך שעשה היה מוצלח. בשביל להשאיר אותי הביאו קצינה נוספת לבסיס לתפקיד מטה כדי לפתור את בעיית הבדידות שלי. זה עזר ונשארת בתפקיד עד הסוף.

ניר- איך אתה זוכר את העבודה שלך עם נחמה?

תפקיד ניהול הפלוגה מוטל על הסגן, כמו שהמפקד שלי אמר לי כשנכנסתי להיות הסגן שלו- אתה תצליח בתפקיד שלך ביום שתרגיש שאתה יכול להחליף אותי. זהו תפקיד מורכב, מצד אחד אתה אחראי על ניהול החיילים ומצד שני אתה גם צריך להיות איתם ביחסים קרובים. אני זוכר את נחמה כסגנית בולטת וחזקה בפלוגה, והוכיחה כל הזמן שיש על מי לסמוך, ושהיא לא נופלת משום סגן אחר בשל היותה אישה. נחמה נתנה לי את האפשרות ללמוד לנהל. נחמה הייתה דומיננטית, חיילי הפלוגה תפסו ממנה וידעו ש"על פיה יישק דבר".

נחמה- איך הייתה העבודה עם ניר? הרגשת שקיבלת ממנו תמיכה?

ניר תמך בי וגייב אותי לאורך כל הדרך. לפני שהגעתי הוא עשה הכנה לחיילים ולנגדים כדי שיעבור בצורה חלקה עד כמה שאפשר. ניר היה הבוס הראשון שלי, והוא זכור לי לטובה ולמדתי ממנו הרבה דברים שמלווים אותי עד היום.

ניר- האם ראית הבדל בתפקוד של נחמה לעומת סגנים אחרים?

נחמה הצליחה לנהל את הפלוגה בצורה מצויינת, ויותר מזה, ידעה להוסיף לתפקיד אינטואיציה והגיון שבאים לידי ביטוי הרבה יותר אצל הנשים. היכולת לגעת עם חיילים ולהתמודד עם קשיים מנטאליים ולהצליח לתפקד ולהתגבר עליהם.

האם אתם חושבים שהובלתם לפריצת דרך מסוימת?

נחמה: אחרי הגיעה קצינה נוספת לתפקיד וזה מבחינתי מסמל הצלחה, כיוון שכנראה הוכחתי את עצמי ואת העובדה שגם נשים יכולות להיות בתפקידים אלו. (למרות שהקצינה עזבה לאחר 3 חודשי משום שהיה לה קשה שם.)

ניר: בדיעבד זה היה סוג של פריצת דרך. זה גרם למפקדים נוספים להבין שגם נשים מסוגלות ויכולות לא פחות מגברים, ואולי אפילו יותר. למרות שחיל הקשר והתקשוב היה יחסית לשאר הצבא פורץ דרך בתפקידי הנשים.

ראיון עם טל אופק

ספרי על עברך הצבאי:

התחלתי את השירות כטכנאית ל.א. בפקוד צפון, משם יצאתי לקצונה ושובצתי כמדח"ית (מפקצ"ית) של השלמה מבצעית. (טל סיימה את ההשלמה בהצטיינות ולכן יכלה לבחור לאיזה תפקיד להשתבץ, ובחרה להיות מדח"ית שבאותם ימים היה התפקיד הכי נחשב ויוקרתי, "הנבחרת"). צ'רלי קסלאסי שהיה אז מק"ס השלמה קרבית החליט שהוא רוצה אותי כמדח"ית שלו בהשלמה הקרבית. זה היה צעד תקדימי- בהשלמה הקרבית היו צוערים בלבד ועד אז היו להם רק מפקדים. הסכמתי לקבל את התפקיד ונהניתי ממנו מאוד. לאחר התפקיד הזה חזרתי להיות סמקס"ית בהשלמה המבצעית ובסיומיו הייתי צריכה להשתחרר. המפקדים שלי רצו שאשאר ולכן אמרו לי שיתנו לי איזה תפקיד שארצה, הציעו לי להיות קמבצ"ית גדוד קשר באוגדה 162 (מקביל היום לתפקיד ק. אג"ס), התלבטתי אם להמשיך או להשתחרר, ואל"ם שרון ניר שהייתה אז סמקס"ית ההשלמה המבצעית לחצה עלי להתקדם ולקחת את התפקיד ושם הייתי עד שחרורי.

איך היה לעבוד בסביבה גברית? איך קיבלו אותך החיילים?

לי לא הרגיש מוזר להיות ולעבוד בסביבה של גברים, זה לא פעם ראשונה ולא האחרונה שמצאתי את עצמי עובדת בסביבה כזאת, אבל כן היה "באז" ועניין מסביב. הסביבה והעובדה שהייתי ראשונה בתפקיד לא הפריעו לתפקוד שלי. ברגע שהוכחתי שאני מקצועית החיילים הבינו שאין טעם לנסות אותי, והיה בזה משהו מרענן לסגל שנכנסה גם אישה. הפידבקים שקיבלתי סביבי היו חיוביים מאוד, וגם לי הייתה חוויה טובה מאוד מהתפקידים האלו.

תפקיד הקמבצ"ית באוגדה 162 היה קשה ומאתגר מאוד. לדוגמה בשבת הראשונה שסגרתי בתפקיד חיילים מהגדוד לקחו רכב בשבת ופרצו מחסום- בעקבות כך ירו בהם והם נפצעו. זה היה תפקיד 24/7, מתיש אבל מאתגר. אחרי הגיעו לתפקיד קצינים.

האם מה שהוביל אותך לשרת בתפקידים לא סטנדרטים זה הרצון להוכיח?

לא הלכתי לתפקידים האלה מתוך רצון להוכיח, כי בעניי אין מה להוכיח. השכל, ההיגיון, והיכולת מחולקים באופן שווה בין כל המינים והמגדרים, מה שלא מתחלק באופן שווה זה ההזדמנויות. חיפשו תפקיד שישאיר אותי בצבא, קיבלתי הזדמנות לתפקיד טוב ומאתגר- וניצלתי אותה.

את חושבת שהייתה לך השפעה בכך שהיית קצינה ראשונה בתפקיד?

אני חושבת שהשפעתי בעיקר על החיילים והצוערים שבאתי איתם במגע, אבל אני מאמינה שהייתה השפעה גם מעבר.

האם אחת מהסיבות שבחרת להשתחרר היא שהרגשת שאין לך לאן להתקדם בתור אישה במערכת?

לא רציתי להמשיך כי הייתה לי תחושת מיצוי, וכן גם כי הייתה הרגשה שיש "תקרת זכוכית" לנשים, ולא הייתה מסביב דמות נשית בתפקיד בכיר.

מה את חושבת על המצב היום? את רואה שינוי והאם הוא מספיק לדעתך?

קודם כל אני לא מסכימה עם זה שמנסים למדוד את השתלבות הנשים דווקא בצה"ל שזה מקום גברי מאוד, המערכת צריכה להתאים את עצמה לנשים- ולא להפך. מה שקורה זה שאישה שרוצה לקבל תפקיד "גברי" היא צריכה להוכיח שהיא מתאימה את עצמה ולא שהמערכת תותאם אליה.

היום הנשים בתפקידים הבכירים הם טיפה בים, לא משהו שמספיק כדי לייצג. עדיין כל שדרת הפיקוד הבכיר מאוישת ע"י גברים. ויש מעגל קסמים שתפקידים באזרחות נגזרים מהתפקידים הבכירים בצבא- תפקידים שלנשים אין בהם עדיין דריסת רגל.

ביום שיפסיקו לדבר על שילוב נשים ועל ההבדלים – אז יקרה השינוי האמיתי.